

УДК: 632.9 : 635. 72

ПОПЕРЕДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ІРЖІ М'ЯТИ ПЕРЦЕВОЇ

Шевчук В.К., доктор с.-г. наук, професор
 Вільчинська Л.А., кандидат с.-г. наук, доцент
 E-mail: rosicorm@pdatu.edu.ua

Подільський державний аграрно-технічний університет

М'ята перцева (*Mentha piperita* L.) багаторічна трав'яниста рослина із родини Губоцвітих (*Lamiaceae*). За сприятливих умов вирощування розвивається потужний кущ, який складається з головного стебла, яке досягає висоти 80-100 см і бокових пагонів. На обох сторонах листка, чашечці та пелюстках квітів, а також на молодих частинах пагонів стебла розміщені багаточисленні залозки наповнені ефірним маслом. М'ята перцева майже не утворює насіння і зазвичай розмножується вегетативно: частинами кореневищ, пагонів, стебел, навіть листками, які укорінились. Плід складається з чотирьох однонасінних червоно-бурих горішків маса 1000 штук яких складає 0,065 г. Екологічні та погодні умови мають значний вплив на вміст ефірного масла в м'яті перцевій та ментолу в ньому. У більш північних районах і в роки з холодним літом вміст ефірного масла в листках знижується, в більш теплих районах – збільшуються. Збирають м'яту перцеву в липні-серпні, на початку цвітіння, або дещо пізніше, у період розцвітання половини квітів. Ефірне масло отримують із підв'ялих рослин м'яти перцевої перегонкою водяною парою. Поряд із м'ятою перцевою з лікувальною метою використовують м'яту блошинну, м'яту водяну, м'яту колосову, м'яту польову, м'яту японську.

Фармакологічна цінність м'яти визначається вмістом ефірної олії (ментолова), яка міститься в усіх надземних органах рослини. М'ята перцева містить 41-92% ментолу та 9-25% ментону, а також пітен, лінонен та інші речовини. Листки м'яти містять каротин (до 40мг/%), рутин (13,8 мг/%), гескередин, бетаїн, кислоти: аскорбінову до 25 мг/%, урсоваву – до 0,3%, олеанолу до 0,12%, а також флавоноїди, дубильні речовини та мікроелементи.

Обмежувачим фактором отримання високих і якісних урожаїв м'яти перцевої є ураженість її хворобами. Згідно літературних даних в період вегетації м'яту перцеву уражують наступні збудники хвороб: *Erysiphe cichoracearum* D.C. f. *mentae* Jacz., *Sphacteloma menthae* Zenk, *Phyllosticta menthae* Pers, *Septoria menticola* Sacc., *Ramularia menticola* Sacc. та інші збудники.

Іржа. Збудник хвороби – гриб *Puccinia menthae* Pers класу *Basidiomycetes* порядку *Uredinales*. Хвороба уражує листя і стебла м'яти перцевої.

Ецидіальна стадія гриба з'являється в кінці квітня чи на початку травня на листках і стеблах відростаючих пагонів м'яти перцевої у вигляді білуватих, а пізніше золотисто-жовтих подушечок – ецидій. Спермогонії утворюються на нижній стороні листя, серед ециїв, розсіяні чи в невеликих групах, 95-100 мкм в

діаметрі, спочатку медово-жовті, потім коричневі. Еції формуються з нижньої сторони листя, продовгуваті – 0,3-0,5 мм в діаметрі. Еціоспори овальні, еліпсоподібні чи продовгуваті, безколірні чи блідо-жовті дрібнобородавчасті. Уражені стебла часто засихають, ламаються. Через 12-15 днів після зараження еціоспорами (з ецидій на нижній стороні листків, густо розсіяні на жовтуватих плямах, округлі 0,3-1 мм в діаметрі) з'являються бурі подушечки – уредопустули зі спорами. Уредоспори округлі, еліпсоподібні чи яйцевидні, розміром 19-29 × 17-24 мкм з 2-3 проростковими порами, здійснюють зараження рослин протягом вегетації. Теліопустули формуються з нижньої сторони листя, розсіяні, округлі 0,3-1,5 мм в діаметрі, іноді зливаються, порошать, чорні. Теліоспори широкоеліпсоподібні, розміром 25-32 × 19-24 мкм, на обох кінцях заокруглені, біля перегородки слабоперетягнуті або не перетягнуті; оболонка 1,5-2,5 мкм товщиною, бура, рідкобородавчаста; ніжка до 65 мкм довжиною, майже безколірна, ламка. Теліоспори перезимовують і служать джерелом первинної інфекції. Гриб може перезимувати у вигляді міцелію в кореневищах рослин.

Заходи попередження розвитку іржі м'яти перцевої:

- вирощування стійких проти збудника іржі *Russinia menthae* Pers сортів м'яти перцевої;
- формування оптимальних за густотою посівів м'яти перцевої;
- розмноження м'яти перцевої проводити кореневищами і садити їх на глибину не менше як 5 см. Розсаду висаджувати лише при відсутності кореневищ;
- проводити боротьбу з бур'янами;
- проти іржі проводити трьох-чотирьох разове обприскування м'яти перцевої 1% бордоською рідиною: перше – в кінці травня-початок червня, послідуєчі – через 15 днів;
- з метою попередження масового поширення (розмноження) іржі м'яти перцевої рекомендується проводити збір м'яти перцевої на початку цвітіння.

Список використаної літератури

1. Азбукина З.М. Ржавчинные грибы Дальнего востока. – М.: Наука, 1974 – 526 с.
2. Гродзинський А.М. Лікарські рослини. – К.: Українська енциклопедія, 1992.
3. Бублик Л.І. та ін. Довідник із захисту рослин. – К.: Урожай, 1999. – 743 с.
4. Солдатченко С.С., Кащенко Г.Ф., Головкин В.А., Гладышев В.В. Полная книга по ароматерапии. Профилактика и лечение заболеваний эфирными маслами. Издание третье, дополненное и переработанное. – Симферополь: Таврида, 2008. – С. 505-506.